

PROGRAMA DE GEOGRAFIA ECONOMICA

Curs 1993-1994

Professora : Françoise Breton

BLOC I - GEOGRAFIA ECONOMICA I PENSAMENT GEOGRÀFIC

Objectius :

- presentació del curs
- Anàlisi de les orientacions de la geografia economica

Continguts :

a) del segle XIX a la segona guerra mundial

- Geografia colonial i geografia comercial : l'origen de la geografia económica
- La geografia económica com a inventari dels recursos naturals i de les activitats econòmiques a nivell mundial : manuals i mapes.
- Els corrents naturalistes i el determinisme ambiental : Anàlisi del manual de "geografia economica " de Jones C.F. & Darkenwald G.G (1941)
- Els corrents positivistes : La reflexió dels economistes sobre l'espai. La teoria de la localització de les activitats (Von Thünen, Weber) i teoria dels llocs centrals de Christaller.
- L'economia col·lectivitzada de l'URSS i els plans quinquenals des del 1928: preocupacions per les relacions entre economia i territori : la política de preus i mercat, importància donada a l'equipament industrial i a la seva localització, desequilibris entre regions, etc. Per a aquest període, hi han més treballs fets per economistes que per geògrafs.

b) El període de la postguerra :

- noves relacions entre economia i espai en el marc de la reconstrucció territorial : la demanda social i científica d'una geografia económica aplicada . Chisholm, McCarthy i la seva "introducción a la geografia económica " són representants d'aquestes noves preocupacions en la geografia. Demanen menys grans teories i un enfoc molt més preocupat per a entendre fets concrets i mecanismes econòmics i la seva repercussió sobre l'espai. Es un corrent empirista que obra la via a la geografia cuantitativa i té finalitats clarissimament utilitàries en quant a la decisió en la planificació.
- Interés creixent per l'economia planificada o dirigida, tant en els països d'Europa de l'Est que inicien la seva col·lectivització, com en els països occidental que estudien els models de creixement planificat regional i la seva potencial aplicació en economia capitalista. Nicolai, Marczewski, Lhomme

c) Dels 60 als 80 : l'enfortiment de la geografia económica com a especialitat dins la geografia i i l'enriquiment del pensament geogràfic que comporta.

1) La geografia económica i les noves geografies :

- les corrents neo-positivistes, que tenen un gran auge als països anglosaxons, que proposen una geografia económica cuantitativa, amb nous

metodes de tractament de l'informació, el desenvolupament de la teoria de la localització espacials de les activitats econòmiques, l'elaboració de models , etc (**Chorley, Hagget, Berry**, etc). El desenvolupament d'aquests mètodes és relacionat amb l'aparició de nova tecnologia : els ordenadors i el seu ús en les ciències socials.

-els corrents hereus de la geografia humana, molt influents en la geografia francesa : **P. George** i la seva geografia econòmica, que es preocupa pels problemes de subdesenvolupament, treballa sobre els grans mercats mundials, les dependències i el poder. **Kayser**, que profunditza en el concepte de regió i desenvolupament regional, desigualtats regionals i desequilibris territorials.

- la geografia radical, que nega la validesa dels positivismes, és influïda en gran part pels moviments revolucionaris de descolonització en països del tercer món i inspirada en una relectura no dogmàtica de Marx. És un moviment compromès que preten transformar la societat i les ciències socials, fent que no hi hagin barreres entre elles. Aquestes idees propicien les interrelacions entre geografia, economia, sociologia, política, urbanisme, etc. En aquesta línia els treballs de **Lefebvre** i **Castells**, fan una nova lectura de l'espai i denuncien l'explotació viscuda en la vida quotidiana en el marc de l'urbanisme i l'habitatge. La qüestió del desenvolupament desigual i l'imperialisme preocupa geògrafs com **Lacoste** que treballa a una nova geopolítica a França, o com **Harvey** o **Blaut** , que reflexionen, en el món anglosaxó, sobre l'aplicació dels conceptes del materialisme històric a la geografia.

d) La societat post-industrial, els problemes ambientals i l'establiment d'un nou ordre mundial

-reflexió sobre la última decada, la caiguda del bloc socialista, l'imperatiu energètic i la relació nord-sud, les noves tecnologies en el transport, la telecomunicació i l'informació i el control mundial, el cost de la degradació medi ambiental. Els nous reptes d'Estat-Units i Japó. La situació d'Europa occidental. **P. Hall** i la geografia de l'economia post-industrial

e) Síntesi de les orientacions actuals de la geografia econòmica :

-un intent de recollir la multiplicitat dels temes, tenint en compte les interrelacions entre les ciències socials : la proposta d'una síntesi per a la geografia econòmica : l'obra de **Claval**

- L'aproximació de les teories radicals i de les metodologies teórico-quantitatives en la geografia anglosaxona . La superació dels dogmes i la complementaritat de les dues corrents

Pràctiques relacionades :

Anàlisi de manuals de geografia econòmica

Comentaris de lectures d'articles curts indicatius de les posicions respectives dels diferents autors o corrents estudiats.

BLOC II - CANVIS ECONÒMICS i LOCALITZACIÓ

Objectius:

- reflexió sobre processos que porten al canvi en els models espacials de l'activitat humana
- introducció a les tècniques d'anàlisi de la localització de l'activitat econòmica

Continguts :

- anàlisi de la natura del canvi i la seva globalitat : econòmic, social, politic, cultural, ecològic...
- La desigualtat en l'impacte del canvi
- La natura dels processos de canvi : les relacions entre processos de canvis econòmics (polítics, socials, ecològics, tecnològics, culturals, etc) i els models espacials de l'activitat econòmica
- les diferents escales d'anàlisi
- les tècniques d'anàlisi de la localització de l'activitat econòmica : anàlisi de l'ús del sòl i teories de la localització.

Pràctiques relacionades :

- anàlisi de mapes d'usos del sòl
- comentaris de lectures sobre la relació entre canvi econòmic i localització

BLOC III - LA CANVIANT ECONOMIA MUNDIAL

Objectius:

- reflexionar sobre l'abast, la direcció i el ritme dels canvis mundials, especialment en els últims 20 anys i l'impacte d'aquests canvis al territori
- manejar documentació cartogràfica i estadístiques per l'anàlisi d'aquests fenòmens

Continguts :

- La globalitat dels processos : una sola economia mundial
- Anàlisi de les grans direccions dels canvis que s'han donat als últims 20 anys
 - en la geografia de la producció de matèries primeres
 - en la divisió internacional del treball
 - en les antigues relacions colonials després de les independències
 - en les interdependències, el "nou ordre mundial" i les estratègies geo-polítiques
 - en els mecanismes financer a nivell mundial, etc
- Anàlisi de la repercussió espacial d'aquests canvis

- Anàlisi del paper de les empreses multinacionals i transnacionals, del banc mundial, dels bancs estatals, dels estats i de les grans formacions supra-estats en aquests fenòmens. Possibilitats de control a diferents escales d'aquests processos. Paper de les noves tecnologies.
- l'emergència del sistema mundial de ciutats i la seva jerarquització
- l'emergència dels nacionalismes i integrismes i la seva relació amb la economia. Emigració, cultura i treball

Pràctiques relacionades :

- estudi dels indicadors tradicionalment utilitzats en geografia econòmica en una perspectiva crítica
- Fonts estadístiques mundials i anàlisi d'aquests, respecte a la evolució de diferents indicadors.
- anàlisi cartogràfic d'una sèrie d'indicadors : població, nivells de consum, nivells de producció, intercanvis comercials, renda per càpita, consum energètic, balanç del consum de petroli, ús i esgotament dels recursos naturals, etc. i anàlisi d'aquestes dades, comparacions a nivell mundial
- Discussió en base a retalls de premsa sobre diferents aspectes actuals dels canvis

BLOC IV - CANVIS EN LES ECONOMIES DESENVOLUPADES DE MERCAT

Objectius:

- analitzar la posició de les economies desenvolupades en quant a estratègies de desenvolupament i models territorials

Continguts :

- la transformació dels sectors econòmics
- teoria de la societat post-industrial
- fenòmens de desindustrialització i de re-industrialització
- externalització i internacionalització dels serveis
- importància de les comunicacions i dels transports
- models de desenvolupament industrial i models espacials d'activitats econòmiques : nova divisió internacional del treball, NIC's,
- contradiccions entre desenvolupament i qualitat de vida : la geografia del benestar
- L'impacte de l'activitat econòmica
- els problemes ecològics i el seu impacte en el desenvolupament i el territori :
- la idea de desenvolupament sostenible o perdurable

Pràctiques relacionades :

- Casos estudis : anàlisi de la crisi Seat, en base a retalls de diari
- Comentari de text a classe

BLOC V - APROXIMACIÓ CRÍTICA A LES TEORIES EXPLICATIVES DEL CANVI ECONÒMIC I DEL SEU IMPACTE TERRITORIAL

Objectius:

- analitzar les relacions entre dues tradicions : la que prové de la economia i la que és més geogràfica.
- estudiar les teories produïdes en aquestes dues tradicions respecte al canvi econòmic (tradició més econòmica) i l'impacte espacial d'aquell canvi (tradició més geogràfica)
- analitzar en una perspectiva crítica les diferents teories existents i avaluar llur capacitat d'integració o les contradiccions existents entre elles

Continguts :

- anàlisi de les teories que expliquen el canvi econòmic :
 - teoria neo-liberal, el "Homo economicus" i el determinisme econòmic
 - la teoria dels cicles llargs
 - la teoria del sistema mundial
 - les teories de regulació
- anàlisi de les teories que expliquen els models espacials de l'activitat econòmica :
 - models neo-clàssics de localització i d'usos del sòl
 - anàlisi en profunditat del model d'ús del sòl agrícola de Van Thünen, teoria dels llocs centrals de Christaller, i models de localització industrial de Weber
 - teoria del comportament (behaviour)
 - teories relacionades amb la ciència regional
 - teories estructuralistes
- l'esforç d'integració entre les diferents teories

Pràctiques relacionades :

- comentaris de lectures d'autors representatius d'aquests diferents enfoc
- aplicació dels models de localització per a problemes concrets : anàlisi de la localització d'una cadena de restaurants de "Fast-food" , o de una botiga de moda internacional. Anàlisi de les tècniques emprades i relació amb les teories estudiades.
- discussió sobre les possibilitats i el límits de l'aplicabilitat de la geografia econòmica

BLOC VI - ELS CONTEXTES ACTUALS DEL CANVI ECONÒMIC I ELS FACTORS DE LOCALITZACIÓ

Objectius:

- analitzar els factors que influen sobre la localització de les activitats econòmiques per poder finalment discutir possibles models més adaptats als contextes actuals del canvi

Continguts :

-els factors físics com a factors de desenvolupament econòmic i de localització:

existeix un determinisme ambiental en la localització de les activitats ?

exemple de Japó,
conceptes de recursos i reserves,
agricultura i entorn físic,
mineria i entorn físic,
indústria, comerç i entorn físic,
les contradiccions entre producció versus contaminació i

degradació ambiental,
el cost ambiental;

-els factors de producció tradicionals :

anàlisi dels tres factors : terra, treball i capital com a factors de desenvolupament econòmic i de localització,
anàlisi de la disponibilitat, costos i mobilitat de cada factor de producció;

-Demanda, transport i xarxa de comunicació

anàlisi d'aquests factors com a promotors d'on es desenvolupa l'activitat econòmica i de com es transforma el model

espacial,

natura i distribució espacial de la demanda,
evolució en els costos de transport ,
transport i tecnologia de les comunicacions : innovacions i repercussions territorials,
xarxes de relacions i localització

Pràctiques relacionades:

-anàlisi de la xarxa de comunicació entre Espanya i Europa. Anàlisi de mapes, atlas, etc

-redacció d'un guió per fer una enquesta a empreses sobre tipus de producció, nivells de rentabilitat; avaluació de la seva localització (factors que han incidit en la decisió, possibilitats i limits), i avaluació dels factors ambientals (prejudici que l'empresa causa al medi, imatge de medi ideal com a factor de localització, cost ambiental, nivells de riscos econòmics i socials, etc)

BLOC VII - ELS PORTS

Objectius:

-analitzar el port com a infraestructura de transport i com a foment de localització de la activitat econòmica

-donar una visió global de la funció dels ports en el territori, que serveixi de reflexió pels treballs de curs a desenvolupar

Continguts :

-els diferents tipus de ports : pesquer, esportius, militars, comercials

- els ports comercials :

l'organització de l'espai port i les funcions portuàries,
el port i la localització d'activitats econòmiques : de l'acer a la
química, cap a l'electrònica i la indústria de

petro-
l'automòvil,

port i desenvolupament regional : activitats econòmiques i
hinterlands,

relacions port-ciutat i port-territori,

factors de localització dels ports

ports i països del tercer món

ports i països del primer món

ports i geo-política

Pràctiques relacionades :

- pase de documental-video sobre diferents ports i comentaris

-fer una fitxa de lectura

-diferents seminaris sobre l'estat i la presentació dels treballs de curs,

que s'hauràn d'orientar sobre una problemàtica portuària

BLOC VIII - ESTUDIS DE CASOS

(treball de camp)

Objectius:

entrar més a fons en la problemàtica entre port, desenvolupament i
impactes ecològics a partir dels exemples del port de Barcelona.

Continguts :

-el dilema entre ampliació del port, impacte ecològic i el
desenvolupament de Catalunya (Port de Barcelona i desviament del
Llobregat)

Pràctiques relacionades :

-preparació de la sortida de camp, anàlisi de la documentació

-**Dues sortides de camp** al port de Barcelona i al Delta del Llobregat.

2) Modalitats d' Avaluació :

- 1 prova escrita (examen)

- 1 treball en grups de 2 /3 persones, amb seguiment constant al llarg de les
diferents sessions

3) Bibliografía de base

*Títols de lectura recomenada als estudiants

** Lectures obligatòries

A part d'aquesta bibliografia, es donarà durant el curs un dossier de lectures obligatòries.

Baker O. E. The increasing importance of the physical conditions in determining the utilization of land for agricultural and forest production in the United States, *Annals*, Association of American Geographers, 1921. pp.17-46

*Capel, Horacio : "Filosofía y Ciencia en la geografía contemporánea, Una introducción a la geografía", Barcelona, Barcanova, Temas universitarios, 1981

**Chisholm M. Geografía y economía, Barcelona, Oikos-tau ediciones, 1968 275 pp.

Cole, J.P. Geography of world affairs, Penguin Books, 1959 (5a ed. 1972)

*Dicken, P. Global shift, Industrial change in a turbulent world, Paul Chapman Publishing Ltd., Londres, 1986

Estall R. C. & R.O. Buchanan, Industrial Activity and Economic Geography Hutchinson University Library, 1961

George, P. Précis de Geographie economique, PUF, Paris, 1970

*Healey J. M. & B.W. Ilbery, Location and change. Perspectives on economic geography, Oxford University Press, 1990

Isard, W, Location and space economy, The technology Press of MITT y John Wiley, Nueva york, 1956

Jones C.F. & Darkenwald G.G Geografia económica, Fondo de cultura económica, México, Buenos Aires, 1a ed. (en ingles)1941, ed consultada (7a ed. 1964 en español)

*Johnston R.J. & P.J. Taylor (ed) A world in crisis, geographical perspectives, Basil Blackwell, Oxford, 1986

**Knox P.& J. Agnew : The geography of the world economy, Arnold, Londres, 3a ed. 1991

Manners G.The geography of energy, Hutchinson University Library, 1964

McCarty H.H. , An approach to the theory of economic geography, *Economic Geography*, 1954, pp. 96-97

McNee R.B. , The changing relationship of economics and economic geography, *Economic Geography*, 1959, pp. 189-98

Melamid, A. , Geography of the world petroleum price structure, *Economic Geography*, pp. 283-98, 1962

Sapper, K. Economic geography, *Encyclopedia of Social Sciences*, vol. 6, 1931, pp. 626-628

**Talavera, P., Economia mundial y subdesarrollo, ed. Hacer, Barcelona 1984 (2a ed. 1985)

**Tamames , R, Estructura económica internacional, Alianza ed, Madrid (7a ed.1982)

Thoman R.S. The geography of economic activity : an introductory World Survey, 1962

*Wallace, I., The global economic system, Unwyn Iymen, London, 1990